

ARS MORALIS

O morálce umění a tvůrce

Umění je svébytnou oblastí lidského ducha, nezávislou na morálních hodnotách, politických přesvědčeních či etických pravidlech jednání. Nestojí na tom, co je správné či nesprávné, neřídí se zákony společnosti ani jejími soudy. Umělecké dílo má totiž svůj vlastní život, existuje mimo osobnost svého tvůrce, a právě v této autonomii spočívá jeho síla.

Dějiny umění jsou zároveň dějinami omylů. I ti největší mistři selhávali, tápali ve svých názorech, chybovali ve svém jednání. Někteří se dokonce ocitli na špatné straně dějin, vinni neomluvitelnými zločiny. Co tedy zbývá umělcům, když jeho charakter podléhá slabostem, jeho postoje mohou být zavádějící, jeho skutky sporné? Snad jen jediné: tvořit dílo opravdové a krásné, takové, které obstojí i ve chvílích, kdy jeho autor selže. Jen takové může obstát v toku času, v proměnách ideologií, v měnících se etických paradigmatech a estetických názorech.

Může se ale umělec skutečně oddělit od svého díla? Anebo jsou nemilosrdně spojeni jako člověk a jeho stín? Jeho myšlenky, zkušenosti, světonázor se nevyhnutelně propisují do každého tahu štětce, každé věty, melodie. Oddané a nadšené publikum často nehledí jen na samotné dílo – hledí na jeho tvůrce. Osobnost umělce se stává legendou, jeho jméno symbolem, jeho život předmětem obdivu nebo zatracení. A tak se stává, že diváci někdy více milují autora než jeho tvorbu, více ho uctívají pro jeho jednání, vtipné glosy než pro skutečnou hodnotu jeho umění.

Co by se však stalo, kdyby náhle pohlédli zpět do minulosti a spatřili jinou tvář svého idolu? Co kdyby básník, jehož slova dnes rozechvívají srdce, kdysi s nenávistí hlásal nutnost násilí proti původnímu obyvatelstvu? Co kdyby ten, kdo stvořil nejněžnější baladu, bez ostychu prohlašoval svou ochotu zakroutit krkem svým ideologickým odpůrcům? Dokázalo by publikum i tehdy oddělit jeho dílo od jeho slov? Nebo by se vnímání jeho umění navždy proměnilo, neodvratně spojené s jeho temnou stránkou?

Umění stojí nad časem, ale mě spíš trápí otázka, jestli dokáže stát za všech okolností i nad morálkou svého tvůrce. Jestli je věčné umění povznesené nad pomíjivost morálních soudů. Anebo se i ta nejčistší krása jednoho dne zahalí stínem svého tvůrce?“

V Lanškrouně, dne 26. května 2025

Matouš Čihák